

ГАЛУЗЕВІ ТЕРМІНОЛОГІЇ. СФЕРИ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ У ДЗЕРКАЛІ КРОСНАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ВИМІРИ

Галина Онуфрієнко

*Запорізький національний технічний університет,
кафедра українознавства та загальної мовної підготовки,
вул. Жуковського, 64, 69063 Запоріжжя, Україна
тел.: 061 769 83 63
ел. пошта: galserg1017@gmail.com*

Розглянуто мультиаспектуальність сфери функціонування галузевих термінологій. Запропоновано інтегративну візію її як актуального об'єкта кроснаукових досліджень на перетині гуманітарних та соціальних наук (текстології, філософії, семіотики, логіки, етимології, термінознавства, когнітивної та комунікативної лінгвістики, перекладознавства, психології, теорії мовної комунікації, риторики) з використанням апарату статистичної стилістики. Умотивовано лінгводидактичну доцільність урахування матеріалів і результатів кроснаукових досліджень для забезпечення ефективності у ЗВО комплексного формування і вдосконалення термінологічної компетентності в різних сферах професійної комунікації.

Ключові слова: термін, сфера функціонування термінології, фаховий текст, кроснауковий вимір, професійна комунікація, лінгводидактика.

Постановка проблеми. Природні мови як універсальний інструмент вербальної фіксації та комунікації, концептуалізують світ, віддзеркалюють еволюцію когнітивного простору, номінують нові ціннісні парадигми, реагують неологізмами на соціально-політичні новації, науковий прогрес і технічну модернізацію, освітні й мистецькі досягнення, спортивні та інші нововведення. Зміни в сучасному соціумі на різних його локаціях стають змістом інформації і в наукових джерелах, і в офіційній документації, і

в мас-медійному просторі та навіть у художньому дискурсі. Саме мова, зберігаючи результати пізнавальної діяльності, «відноситься до всіх інших засобів прогресу, як перше й основне» [20 : 211].

Найактуальнішим напрямом українського термінознавства є комплексне вивчення термінів у фахових контекстах, текстах, дискурсах, хоча дослідники найчастіше, як підтверджує здійснений аналіз, описують терміни у сфері їх фіксації – у словниках, тезаурусах, ДЕСТах. Сфера функціонування термінів і термінологій (СФТТ), будучи первинною відносно сфери їх фіксації, є тим надто складним, різнопараметральним і масштабним науковим об'єктом, який саме останніми десятиліттями щонайбільше привертає увагу і вузькогалузевих фахівців, і теоретиків мови спеціального призначення, і професорсько-викладацький склад вишівських випускових кафедр та кафедр загального і прикладного мовознавства.

Аналіз останніх джерел чи публікацій. Як одиниці логосу, а відтак обов'язковий когнітивний компонент науки, яка на порубіжжі ХХ–ХХІ століть набула статусу ефективного інструментарію людської діяльності, терміни специфічно функціонують у різних галузях та жанрах наукової прози. Як мовні знаки спеціальних понять, розпізнавальні/диференціювальні словесні символи, свого роду «етикетки» понять, терміни, функціонуючи в системних зв'язках у різножанровій науковій літературі, номінують концепти тієї чи іншої галузі знань і маніфестують у фахових текстах їх інформаційні вершини, визначальні для професійної комунікації.

Цілком закономірно, що терміни як спеціальні мовні знаки на позначення галузевих понять були і є актуальним предметом дослідження в лінгвістичних проектах, дисертаційних роботах, тематичних студіюваннях у жанрах монографії, підручника, наукової статті чи тез доповідей на наукових конференціях. Лише в останні п'ять років низку ґрунтовних монографічних праць з актуальних питань української термінологіки поповнили, зокрема, такі: «Мовно-термінологічні проблеми законодавства України» за заг. ред. О. Гладківської (Київ, 2015), «Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови» Л. Томіленко (Івано-Франківськ, 2015), «Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз» М. Вакуленка (Івано-Франківськ, 2015), «Сучасна політична термінологія: на перетині когніції та комунікації» Я. Яремка (Дрогобич, 2015), «Світло і тіні наукового стилю» П. Селігея (Київ, 2016), «Слов'янське термінознавство кінця

XX – початку XXI століть» за науковим редагуванням В. Іващенко (Київ, 2018). До підручникових джерел з термінознавства для ЗВО доєдналися такі навчальні посібники, як: «Українська наукова лексика і міжнародні компоненти в термінології» І. Кочан (Київ, 2013) та треті (доповнені) видання «Наукового стилю української мови» Г. Онуфрієнко (Київ, 2016) й «Основ термінознавства» (Львів, 2016) авторського колективу львівських мовознавців (С. Булик-Верхола, Г. Наконечна, Ю. Теглівець).

Термінологічний «бум», яким позначене XX ст., – епоха технологічної цивілізації та модернізації, зумовив інтенсивні процеси інтелектуалізації літературної мови, провідна функція якої, за найточнішим визначенням чеського лінгвіста Б. Гавранека, – бути мовним вираженням культурного і цивілізованого життя [1 : 11–18]. Про масштаби й рівень інтелектуального прогресу нації, на думку академіка В. Русанівського [21 : 7–8], достовірно свідчать і кількість, і різноманітність тематики та типів словників, створених та постійно створюваних, зокрема й за новими технологіями. Саме в такий спосіб системно фіксується когнітивна основа літературної мови, покликана виконувати базові в соціумі функції – комунікативну і пізнавальну. Тому в центрі уваги учених в їх аналітичних дослідженнях постають такі важливі проблеми, як філософія інтелектуальної творчості, специфіка процесів наукового знання й особливості його вербалізації в текстах; еволюція когнітивного простору та її віддзеркалення в природних мовах; способи й засоби конденсації інформації в усному й писемному фаховому спілкуванні; алгоритмізація процесів мисленнєво-мовленнєвої діяльності в науковій та освітній сферах, генеза й ресурси національної термінології, принципи впорядкування системи мовних знаків понять й особливості функціонування їх у галузевому просторі на рівні мікротексту, тексту, дискурсу, що цілком відповідає пріоритетному (на період до 2020 р.) напрямку сучасного українського й компаративного мовознавства, визначеного НАН України, – динаміка структури та лексичного тезаурусу літературної мови XIX–XXI ст. Утім динаміку термінологій, їх особливості й тенденції в різних галузях та на різних часових зрізах можливо зафіксувати, описати, порівняти й проаналізувати завдяки виключно кроснауковому дослідженню, за якого зіставлятимуть також діахронний і синхронний простори та враховуватимуть результати й інтегративних студіювань, виконаних, зокрема, в контексті математичної лінгвістики, статистичної стилістики, герменевтики тощо.

Мета цього дослідження – обґрунтувати мультиаспектуальність сфери функціонування галузевих термінів і термінологій та по-

дати інтегративну візію її в дзеркалі кроснаукового підходу та в комунікативному й лінгводидактичному вимірах.

Виклад основного матеріалу. На змістовому рівні всі друковані наукові джерела малих (журнальні статті, тези доповідей, анотації, реферати, автореферати) і великих (монографії, дисертації, вишівські підручники і навчальні посібники, курсові, конкурсні і магістерські роботи тощо) форм підтверджують найпершу специфічну ознаку цієї сфери – поняттєвість, яка на рівні мовної форми текстів адекватно вербалізована й дефінійована терміноодинацями. Це дає змогу гіпотетично припустити, що наукові й науково-навчальні тексти в синхронному просторі є статистично однорідними на рівні їх словника відносно терміноодинаць. Експериментально цей висновок підтверджено нашими результатами дослідження текстів (із довжиною кожного у 500 словоформ) наукової та науково-навчальної прози різних (полярних за поняттєвою сутністю) галузевих знань, за якими здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти: технічними (зокрема, електроніка, механіка, радіотехніка, термодинаміка та ін.), фізико-математичними спеціальностями, а також із правознавства й науки державного управління. Однорідними визнавали тексти, у яких найближче значення ознаки (кількісна характеристика терміноодинаць) позначає наставання однієї і тієї величини, тобто всі значення є її варіантами і перебувають у діапазоні однієї й тієї ж «випадкової величини» [3 : 46]. Квантитативні підрахунки термінів на матеріалі достатньо репрезентативної кількості технічних, фізико-математичних, юридичних текстів і з державного управління (по 25 з кожного напрямку) показали, що частотність термінів (їх кількість від загальної кількості словоформ) у текстах коливається в одному діапазоні, а відхилення середнього числа у текстах різних субмов перебуває в межах $\pm 3\%$. Відтак задля переконливості результатів дослідження на статистичну однорідність фахових текстів у різних галузях та для визначення в діахронії динаміки термінологій необхідно залучати й поняттєвий апарат математичної лінгвістики, зокрема статистичної стилістики.

Поміж термінів чималу (26–34% від загальної їх кількості у тексті) групу складають гібридні (ГТ), у творенні яких задіяно елементи й компоненти різних мов: питомі/автохтонні та іншомовного/неслов'янського походження [8; 10; 11]. В усіх галузевих термінологіях однослівні ГТ переважно представлені іменниковими дериватами від лексичних запозичень за допомогою питомих афіксів, наприклад: *адміністрування* (держ. упр.), *безконтрольність* (юр.), *інституціональність* (держ. упр.),

квантування (фіз.), *кримінальність* (юр.), *кристалічність* (фіз., хім.), *надкуб* (мат.), *надгенератор* (техн.), *нелегітимність* (юр.), *неметали* (хім.), *неліквід* (фін.), *нелінійність* (мат., техн.), *орендування* (юр.), *програмування* (кіб.), *радіозондування* (техн.), *реформування* (політ., соц.), *фрахтування* (юр.), *фрезерувальник* (техн.) тощо. Це надає достатні підстави розглядати ГТ як лексичні маркери сучасної мови науки в умовах активізації процесів її інтернаціоналізації та інтеграції [6]. Для порівняння обох сфер існування термінів наведемо дані обстеження сфери фіксації: ГТ у словниках, тезаурусах розподілені за біноміальним законом, якому відповідає знайдений нами довірчий інтервал ($0,3 < p < 0,4$). Він показує, що для репрезентативних виборок значення вірогідності появи ГТ (p) має перекриватися отриманими межами. Втім можна припустити, що виняток складатимуть термінології (зокрема, з програмування, робототехніки), що одночасно й інтенсивно розвиваються у багатьох країнах під впливом відомих екстралінгвальних факторів [16].

Отож, вивчення морфемних та словотвірних моделей ГТ у СФТТ різних галузей є важливим в умовах компаративного аналізу щодо визначення специфіки тенденцій термінотворення. Як зазначає професор Є. Карпіловська, у словниках останнього часу на одне непокідне слово припадають у середньому два-три деривати [4]. Здобуті результати матимуть теоретичну й практичну значущість для формування переконливих прогнозів щодо перспектив і засобів посилення динаміки національної науково-технічної термінології (НТТ) у цілому. У цьому контексті актуальним і перспективним об'єктом вивчення в сучасній сфері функціонування НТТ є й ГТ – специфічний на питомому ґрунті мовний продукт (міксова номінація, словотвірна комбінаторика питомих та іншомовних за походженням морфем) на стику явищ лексикології, етимології і морфеміки, дериватології, граматики й семіотики, стилістики, термінознавства й комбінаторики як розділу математики.

Оскільки в різних жанрах наукової прози терміни виконують різні функції як засіб позначення поняття (номінативну, сигніфікативну, комунікативну, прагматичну, дефінітивну, евристичну, а також такі додаткові, характерні для окремих галузей, як класифікаційна та правова), вивчення специфічних функцій термінів у різних субмовах, а відтак і у професійній комунікації складає окреме лінгводидактичне завдання дослідження сфери функціонування термінології.

СФТТ демонструє частиномовну аспектуальність мовних знаків галузевих понять: діапазон частиномовних моделей термінів є достат-

ньо широким та «вписується» в сучасну парадигму частин мови, подану в академічній граматиці української мови за редакцією академіка І. Вихованця [2 : 12–25]. Саме іменнику, який є найуніверсальнішою самостійною частиною мови для термінологічної номінації понять у європейських мовах, наданий пріоритет в усіх галузевих термінологіях, бо іменник і є центральним поліфункційним лексико-граматичним розрядом української літературної мови. У складених термінах і в термінах-словосполученнях саме іменник виконує функцію опорного компонента в номінації спеціалізованих понять галузі. Термінологічного значення в наукових текстах набувають також дієслова (це теж центральна частина мови) в їх різних формах (інфінітив, дієприкметник, дієприслівник) та навіть такі периферійні частини мови, як прикметник і (мінімально) прислівник. Числівників та займенникових слів через їх функційну неспроможність номінувати спеціальні поняття немає у складі термінолексики наукових текстів. Отож, новаційна гетерогенна класифікація частин мови на засадах ієрархічного впорядкування різних визначальних (базових і допоміжних) критеріїв (семантичний → синтаксичний → морфологічний → словотвірний) підтверджується й частиномовною парадигмою термінів як одиниць логосу і вербосу. І саме цей факт зумовлює актуальність лінгводидактичного завдання у вишах – спрямувати увагу студентів при опановуванні мови фаху на вивчення морфологічних і словотвірних категорій та комунікативного амплуа центральних частин мови, які є носіями поняттєвого змісту, тобто засвоїти сучасні іменникові та дієслівні парадигми в українській літературній мові.

Окремим специфічним ракурсом СФТТ є функційно-семантична стратифікація лексико-номінативного складу спеціальних текстів, який не є гомогенним в усіх без винятку галузях, зокрема на вісі діяхронії. Різні підходи до лексичної стратифікації на матеріалі різних субмов, зокрема технічної, біологічної, економічної, юридичної висвітлено в наукових працях сучасних вітчизняних термінологів (І. Кочан, В. Марченко, Т. Пристайко, Л. Симоненко, Т. Панько, О. Сербенська, Г. Онуфрієнко та ін.) і зарубіжних (С. Гриньов, В. Лейчик, Л. Лобанова, А. Пумпянський, Т. Сейворі, Ю. Скребнев, Ф. Циткіна, А. Херберт та ін.) дослідників. Серед багатьох класифікацій лексики наукових творів привертає якнайбільшу увагу саме функційно-семантична стратифікація, яку запропонував на матеріалі англійськомовних текстів ще у 1975 р. професор Ю.М. Скребнев. Аналіз лексики українськомовних галузевих

текстів у контексті цієї класифікації дає змогу побачити її двома не тільки квантитативно нетотожними групами, а й (і це є головним!) з різними функціями та семантикою: 1) термінологічна; 2) нетермінологічна. Ядро номінативної системи в галузевих субмовах утворюють терміни, утім використовують й професіоналізми, хоча вони обмежені розмовним стилем професійного спілкування та мають образність. Звичайно в текстах чимало й номенклатурних знаків, які презентують своєю зовнішньою формою нібито зашифровану дефініцію.

У фахових текстах терміни-однослови представлені як абсолютно специфічною лексикою (наприклад, юр. *алібі, позов, юрисдикція*; дипл. *аташе, ратифікація*; ек. *гросбух, макроекономіка, факторинг*; лінгв. *дієприкметник, евфонія, морфема, суперлатив*; диз. *екстер'єр, інтер'єр, кольорознавство*), так і відносно специфічною лексикою: міжнауковими, загальнонауковими (наприклад, *аналіз, еволюція, закон, імунітет, метод, норма, парадигма, процес, реабілітація, форма*) та загальнотехнічними номінаціями. Нетерміни – це деякі абстрактні слова широкої семантики та загальноповживана лексика (зокрема займенникові слова, числівники, більшість прислівників), вони функційно потрібні у СФТТ для забезпечення фахової комунікації.

У межах термінологічного ярусу наукових і науково-навчальних текстів є надто важливими функції міжнародної лексики задля дослідження ефективності сучасної наукової комунікації. Тому аналіз семантики міжнародних компонентів [5] та комунікативного амплуа інтернаціональних термінів у текстах різних галузей [12] в умовах створення єдиного європейського освітньо-наукового простору є актуальним для перспектив Болонського процесу, зокрема в частині взаємовизнання документів про здобуту освіту за кваліфікаційними освітніми рівнями (бакалавр, магістр) та освітньо-науковим рівнем «доктор філософії».

У наукових текстах «наживо» спостерігається варіантність, багатозначність, омонімія і синонімія термінів. Ці явища, і зокрема словотвірна синонімія [13], підлягають обов'язковому аналізу для вироблення вмотивованих рекомендацій щодо продукування термінних неомінацій та пріоритетів контекстуального використання терміноодиниць в усній та письмовій фаховій комунікації.

Інформаційна потужність текстів наукової прози зосереджена в дефініціях термінів – тій їхній провідній ознаці, якою вони вирізняються від нетермінів. Науковці розрізняють такі часто використовувані поняття (хоч і надто близькі), як визначення, дефініція, тлумачення,

опис. Лінгвістичні, семантичні, логічні аспекти дефініювання активно досліджували зарубіжні науковці, зокрема В. Агафонов, О. Ахманова, Л. Буянова, Н. Котелова, В. Лейчик, В. Морковкін, С. Шелов та інші. В Україні типологію, природу й особливості дефініцій у різних мовах спеціального призначення та в загальнолітературному контексті вивчали І. Кочан, А. Крижанівська, Г. Макарова, І. Меншиков, Т. Подорожна, Т. Пристайко, Т. Радзівська, О. Селіванова, О. Снітко, О. Шаблій, І. Штерн та інші. Втім викладений досвід з аналізу цих аспектів не вичерпує всіх проблем дефініювання. Із розвитком комунікативної лінгвістики та теорії мовної комунікації на часі постає саме комунікативний аспект дефініції як надто специфічного мікротексту. Необхідно досліджувати її комунікативний потенціал у різноманітних джерелах СФТТ, вивчити діапазон її металінгвістичних функцій у різних галузях. Дефініція як текстове явище, реалізуючи метамовну функцію мови, має бути коректною, вмотивованою, репрезентативно достатньою в суто науковому та освітньому вимірах. Сферою функціонування дефініцій є власне науковий текст. Для більшості науково-навчальних і науково-популярних текстів, з огляду на їхнього адресата, характерне використання опису і тлумачення, визначення й означення [14]. У Західній Європі визначення понять активно застосовують із середини ХХ ст. Сучасні науковці розробляють і нові номінації в цій тематичній групі. Так, набув активного використання етранжизм *дефідент* – це безпосередньо той термін, який дефініюється. У різноманітній підручниковій літературі, як переконують результати порівняльного аналізу навчальних дефініцій, наведено і повні (подано повний набір суттєвих ознак дефідента), і неповні (у дефініції нема повного набору ознак дефідента, однак наведено головні з них). Найпростіший різновид дефініцій, а відтак і найлегший для усвідомлення поняття адресатом, – це перераховування ознак. Проте таке пояснення терміна часто-густо позбавлене найважливішого – наукової повноти, що є, зокрема, недопустимим не тільки в науковій сфері, але й в університетській освіті, коли студенти формують на засадах наукової парадигми фахову компетентність.

Дефініція в контексті поняттєвого апарату філософії і логіки є мисленнєвою операцією, проте, з іншого боку – це феномен наукового мислення, прояв/репрезентація певного типу мисленнєво-мовленнєвої діяльності. Будучи типологічним різновидом наукового мікротексту, дефініція виконує функцію організації наукового тексту/макротексту, централізації та конденсації його ідей, виступає засобом вираження

поняттєвого змісту описуваного явища, процесу тощо та є обов'язковою умовою ефективної, коректної, переконливої фахової комунікації. Також тип дефініції і її мовна форма – очевидні маркери ідіостилію науковця, дослідника, викладача. Дефініція покликана фіксувати стан об'єктивних знань на певний час/момент дійсності. А тому неповні, фрагментарні, неточні, дифузні (розмиті), нечіткі та застарілі дефініції фахівці розглядають як некоректні, псевдоінформативні, такі, що заважають ефективності і продуктивності наукової/ професійної комунікації та якості освітньої діяльності або навіть спотворюють її. Дефініювання – це обов'язковий супровід терміна, це інваріантний компонент презентації терміна в науковому і науково-навчальному дискурсах, яку було викладено як цілісну науково-методичну концепцію в наших попередніх наукових публікаціях та реалізовано в навчальних посібниках із Грифом МОН України [18–19] і в низці посібників словникового типу [7; 9; 15; 17], підготовлених для виконання прикладних завдань науково-дослідних проєктів з вивчення специфіки СФТТ.

Факт існування і взаємодії різних підходів до дефініцій свідчить про багатогранність і різноаспектність опису цього явища: дефініція – це обов'язковий предмет вивчення не тільки логіки, філософії, герменевтики, але й загального і прикладного мовознавства, когнітивної лінгвістики, теорії мовної комунікації, риторики, текстології, психолінгвістики, термінознавства, лінгводидактики. У лінгвістичному контексті дефініція – це і засіб лексикографічної семантизації. Дефініцію як ключову комунікативну одиницю тексту в науково-дослідній сфері коректно і перспективно розглядати на стику гуманітарних, соціальних та точних наук (філософії і текстології, логіки, термінознавства й когнітивної лінгвістики, семіотики, психології і комунікативної лінгвістики, семантики і статистичної стилістики, перекладознавства і теорії комунікації, мовної дидактики і методики викладання університетських дисциплін тощо), тобто в площині кроснаукового дослідження. Тому в межах навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», обов'язкової в сучасних ЗВО для студентів усіх спеціальностей і форм навчання, увагу треба зосереджувати на синтаксичній структурі й мовних особливостях термінологічних дефініцій у фахових текстах, оформлених українською мовою в її сучасному письмовому стандарті.

Висновки. Отже, до кола основних проблем СФТТ з позицій сучасного вітчизняного теоретичного і прикладного термінознавства й лінгводидактичної парадигми є всі підстави віднести, як мінімум, такі:

термінологічні аспекти пізнання; використання синонімів і варіантів термінів у текстах; омонімія та словотвірна синонімія в галузевих термінологіях; компаративний аналіз структури дефініцій на матеріалі близькоспоріднених і споріднених мов; терміни в заголовках наукових текстів і в анотаціях; реалізація чинних мовних норм у процесі терміновикористання; параметри лінійної довжини композитних і складених термінів; особливості функціонування термінів у наукових текстах малих і великих жанрів; термінологія і переклад; термінологічні проблеми редагування; порівняльне термінознавство; ідіостиль науковця; статистичні характеристики авторських стилів; функції й мовні особливості ключових (слів-термінів) наукового тексту; лінгводидактичні засади вивчення СФТТ.

Наведена модель візії СФТТ як актуального об'єкта системного й мультиаспектуального підходу з урахуванням найспецифічніших (якщо не всіх) її ознак уможлиблює на засадах об'єктивності гетерогенного дослідження термінологічних одиниць й у контексті нових теорій і класифікацій отримати валідні результати. Матеріали і висновки такого кроснаукового дослідження в лінгводидактичному аспекті сприятимуть ефективності процесу комплексного формування й удосконалення мовної/мовленнєвої, термінологічної, комунікативної і риторичної компетентностей у студентів на всіх трьох рівнях сучасної української вищої освіти: двох освітньо-кваліфікаційних (бакалаврат, магістратура) та освітньо-науковому (аспірантура/докторантура). Це вмотивовує актуальність та навчальну доцільність у структурі сучасної вищої освіти таких взаємопов'язаних, взаємозалежних та практично значущих гуманітарних дисциплін, як «Українська мова за професійним спрямуванням» (бакалаврат, III–IV семестри, три кредити, іспит), «Культура наукового мовлення» (магістратура, IX–X семестри, два кредити, залік), «Українська наукова мова» і «Наукова й академічна риторика» (аспірантура/ докторантура, перший-другий рік: відповідно чотири і три кредити; іспит і залік), без яких об'єктивно неможливе ефективне розв'язання покладеного нині МОН України на ЗВО відповідального завдання з формування фахових і мовнокомунікативних компетентностей. Реалізація цього вимагає невідкладного розроблення концепції новаторських лінгводидактичних матеріалів сучасної змістової якості й інтегративного спрямування з урахуванням модернізованої траєкторії професійної освіти та функційної парадигми галузевої термінології як обов'язкової, важливої і специфічної одиниці вищівської навчальної системи та фахової комунікації.

Список використаної літератури

1. Гавранек Б. О функциональном расслоении литературного языка. Пер. з чеш. *Пражский лингвистический кружок*. М. : Прогресс, 1967. 559 с.
2. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови : академічна граматики української мови / за ред. акад. І. Вихованця. К. : «Пульсари», 2004. 400 с.
3. Вопросы статистической стилистики : сб. науч. статей АН Украины / отв. ред. Б. Н. Головин, В. П. Перебийнос. К. : Наук. думка, 1974. 332 с.
4. Карпиловская Е. А. Новые явления в славянском словообразовании : доклады XI Межд. науч. конф. Комиссии по славянскому словообразованию при Межд. комитете славистов / под ред. проф. Е. В. Петрухиной. М. : МГУ, 2010. С. 228–244.
5. Кочан І. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2004. 250 с.
6. Онуфриенко Г. С. Гибриды как стилеобразующий лексический элемент языка науки и техники. *Slowa, slowa, slowa...* «w Komunikacji jezykowej-2. pod red. M. Grabskiej. Gdansk, 2004. S.127–135.
7. Онуфриєнко Г. С. Глосарій до навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів усіх спеціальностей. Запоріжжя : ЗНТУ, 2016. 82 с.
8. Онуфриєнко Г. С. Мовна гібридизація термінологічного знака як актуальна проблема сучасного термінознавства. *Українська термінологія і сучасність* : зб. наук. праць. К. : КНЕУ, ІУМ НАН України, Вип. VII. 2007. С. 87–90.
9. Онуфриєнко Г. С. Навчальний російсько-український словник термінологіки сфери дизайну з практичними завданнями. Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. 44 с.
10. Онуфриєнко Г. С. Неолексеми гібридної природи в сучасній українській мові. *Ономастика і апелятиви* : зб. наук. праць / за ред. проф. Горпинича В. О. Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. Вип. 30. С. 325–328.
11. Онуфриєнко Г. С. Особливості морфемної структури гібридних термінів з простою основою, *Мовознавство* : наук.-теор. журнал ІМ НАН України, 1992. № 3. С. 27–31.
12. Онуфриенко Г. С. Производные лексемы с иноязычными интернациональными корнями: коммуникативный потенциал в национальном терминологическом пространстве. *Slowa, slowa, slowa...* «w komunikacji jezykowej / pod red. M. Grabskiej. Gdansk, 2000. S. 250–257.
13. Онуфриєнко Г. С. Синонімічні номінанти зі спільним коренем іншомовного походження у сфері національної термінології. *Мовознавство* : наук.-теор. журнал ІМ НАН України. 2000. № 2. С. 73–76.
14. Онуфриенко Г. С., Зотова В. П. Дефинирование как основной способ репрезентации терминов. *Лексика и методика ее изучения в вузе и школе* : сб. науч. трудов. Киев–Харьков, 1993. С.127–131.
15. Онуфриєнко Г. С., Орел-Халік Ю. В., Приходько Г. І. Навчальний українсько-англійський словник термінологіки сфери міжнародних економічних відносин / за заг. ред. Г. С. Онуфриєнко. Запоріжжя : ЗНТУ, 2011. 98 с.

16. Онуфрієнко Г. С., Осипенко З. М. Динамика соотношения между исконными и иноязычными морфемами в составе научно-технических терминов. *Исследования лексической и грамматической семантики : сб. науч. трудов.* Симферополь : СГУ, 1983. С. 94–112.
17. Онуфрієнко Г. С., Руколяньска Н. В. Російсько-український словник термінології кримінального та кримінального процесуального права з комплексом тренувальних, креативних і контрольних завдань / за заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 110 с.
18. Онуфрієнко Г. С., Руколяньска Н. В. Українська мова в комплексних завданнях для юристів : навч. посіб. / за заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. Запоріжжя : [б.в.], 1998. 281 с.
19. Онуфрієнко Г. С., Таранова Н. В. Українська мова в тестових завданнях для юристів: поглиблений курс : навч. посіб. / за заг. ред. Г. С. Онуфрієнко. Запоріжжя : [б.в.], 1999. 404 с.
20. Потебня А. А. Эстетика и поэтика. М. : Искусство, 1976. 614 с.
21. Русанівський В. М., Широков В. А. Інформаційно-лінгвістичні основи сучасної тлумачної лексикографії. *Мовознавство* : наук.-теор. журнал ІМ НАН України. 2002. №6. С. 7–18.

BRANCH TERMINOLOGIES IN THEIR FUNCTIONING SPHERE WITH REGARD TO CROSS-SCIENTIFIC RESEARCH: COMMUNICATIVE AND LINGUODIDACTIC OBSERVATIONS

Halyna Onufrienko

The article illustrates one of the actual problems in Ukrainian terminology. Its results are important for modern university linguodidactics and professional communication.

The author substantiates the multiaspectness in the sphere of branch terms functioning, which is primary in relation to the sphere of their fixation, and, on the basis of cross-scientific research, offers an integrative view of branch terminologies in scientific texts and professional discourses in general.

The author examines the professional text in a cross-disciplinary way, taking into account a number of humanitarian, social and exact sciences (textology, philosophy and semiotics, logic, cognitive linguistics, psychology and communicative linguistics, general and applied linguistics, rhetoric, terminology and statistical stylistics) and makes conclusions about statistical homogeneity of professional texts concerning terms; specific role, communicative potential and

derivational paradigms of the terms of hybrid linguistic nature; communicative type of terms in accordance with their partially linguistic nature; functional semantic stratification of vocabulary in professional texts; contextual usage of terms; specifics of definitions as key communicative units in a professional text.

The materials and results of the research allowed to determine the range of topical problems of applied terminology in relation to the study of branch terminologies in the sphere of their functioning and, on this basis, motivate the proposal to introduce such substantially significant disciplines as «Standard of Scientific Speech» at the second educational level (Master's Degree), «Ukrainian Scientific Language» and «Scientific and Academic Rhetoric» at the educational-scientific level (post-graduate / doctoral course) into the educational process at Ukrainian universities, which will help to achieve the responsible integrative task assigned by the Ministry of Education and Science of Ukraine to form up to date terminological and linguistic communicative competencies.

Keywords: term, terminology functioning sphere, professional text, cross-scientific observation, professional communication, linguodidactics.

УДК 811.161.2"33

СТАНОВЛЕННЯ ФАХОВОЇ МОВИ КОСМЕТИКИ ТА КОСМЕТОЛОГІЇ

Надія Степанець

*Львівський професійний коледж
готельно-туристичного та ресторанного сервісу,
вул. Пулюя, 36, 76060 Львів, Україна
тел.: 067 984 37 61
ел. пошта: nadiagym@ukr.net*

У статті описано історію формування понять косметики та косметології, а також їхнє мовне втілення в українській мові, адже будь-який мовний знак має зміст і форму. Об'єднавши два боки одного цілого, розглянуто значення деяких лексем на загальномовному та вузькоспеціалізованому рівнях, проаналізовано походження окремих термінів.

Ключові слова: косметика, косметологія, термінологія, лексема, походження, значення.